

**De Groningse provinciale rekeningen
van de voormalige kloosterlanderijen**

R.F.J. Paping

I N H O U D

INLEIDING	113
Definiëring van de bron	113
1 HISTORISCHE SITUERING	115
2 ADMINISTRATIEVE ONTSTAANSGESCHIEDENIS	118
Ontstaansgeschiedenis van de bron	118
Uitvoering en procedures	118
3 VISUELE KENNISMAKING	122
4 BRONKRITISCH COMMENTAAR	128
Interpretatie en betrouwbaarheid van de gegevens in de bron	128
Gerelateerde en toetsingsbronnen	128
Mogelijke gebruikswijzen van de bron in historisch onderzoek	130
NOTEN	131
BIJLAGEN	134
A Vindplaatsen	134
B Gedrukte bronnen en literatuur	134
C Begrippenlijst	135

INLEIDING

Definiëring van de bron

Een groot deel van de grond in de provincie Groningen was in de zeventiende en achttiende eeuw in beklemming, namelijk in huur, uitgegeven. Het samenvallen van grondeigendom en grondgebruik kwam betrekkelijk weinig voor. De grond werd meestal voor zes jaar verhuurd, waarna bijna steeds verlenging van de huur plaatsvond. De huurder was zelf bijna altijd de eigenaar van de gebouwen die op de grond stonden. De grond zat, zoals men zei, onder de boerderij beklemd. Bij het opzeggen van de huur door de eigenaar moest deze de huurder of meier betalen voor de genoemde gebouwen. Het eigendom van die gebouwen versterkte het recht van de boeren op de grond, daar dit het moeilijker en minder aantrekkelijk maakte een huurder of meier de huur op te zeggen.¹ Gaandeweg de achttiende eeuw werden de beklemmingen vaster. De huren werden niet meer verhoogd en het recht van beklemming werd vererfbaar en verkoopbaar, zonder dat de eigenaar daar nog veel invloed op kon uitoefenen: de beklemming werd 'vast'. Hoogstens kreeg de eigenaar bij elke verlenging om de zes jaar en bij elke verkoop een geschenk in de vorm van één of soms zelfs meer jaar huur.

Dit systeem van (vaste) beklemming strekte zich behalve over de boerderijen ook uit over de woonhuizen. Bijna alle huiseigenaren moesten jaarlijks een vaste grondpacht of heemhuur betalen aan de blote eigenaar van de heemstede waar het betreffende woonhuis op was gebouwd. Het beklemrechtelijk stelsel was dus zeer wijd verspreid in de provincie Groningen. Dit hing samen met het op grote schaal voorkomen van institutioneel grondeigendom, waarbij te denken valt aan staatsinstellingen als de provincie Groningen en de stad Groningen, maar ook aan lokale instellingen als kerkvoogdijen, diaconieën en gasthuizen. Bij het steeds vaster worden van de beklemming liepen deze instituties en in het bijzonder de provincie en de stad Groningen voorop. Door de grote omvang van hun grondeigendom is het mogelijk aan de hand van diverse bewaard gebleven financiële administraties de namen van de gebruikers of meiers van een aanzienlijk deel van de gronden en dus van de eigenaren van de er op gelegen gebouwen in de zeventiende en achttiende eeuw te volgen.

De grootste grondeigenaar was vanaf 1595 tot het midden van de achttiende eeuw de provincie van Stad en Lande. De provinciale overheid had gedurende de Reformatie veel van het omvangrijke en uit de Middeleeuwen stammende grondbezit van de Groningse kloosters verworven. In verband met het beheer van deze voormalige kloostergoederen is er door de provincie vanaf het einde van de zestiende

eeuw een uitgebreide administratie opgezet die voor een groot deel bewaard is gebleven. Deze administratie biedt informatie over huurders, de huurprijs, de huurvoorwaarden en dergelijke. Het belangrijkste deel van deze administratie wordt gevormd door de zogenaamde 'kloosterrekeningen'. In deze jaarlijkse provinciale rekeningen wordt steeds vermeld wie een bepaald perceel huurde, hoe groot dit perceel was, waar het ongeveer gelegen was, hoeveel huur er betaald was, en welke veranderingen er waren ten opzichte van het voorgaande jaar. De rekeningen van de voormalige kloosterlanderijen vormen daarmee voor de provincie Groningen een bron waarmee de bewoners- en gebruiksgeschiedenis van talrijke boerderijen en ook van enige huizen tamelijk systematisch is te traceren vanaf het einde van de zestiende eeuw.

1 HISTORISCHE SITUERING

Vanaf de tweede helft van de twaalfde eeuw werd er een groot aantal kloosters gesticht in Noord-Nederland, eerst in Friesland en kort daarna ook op het grondgebied van de huidige provincie Groningen. Voor zover bekend is het uit 1175 stammende Oldenklooster in de Marne, waaruit zich later het dorp Kloosterburen ontwikkelde, het oudste Groningse klooster.² In het bijzonder in de dertiende eeuw volgden daarna nog vele andere kloosters, behorende tot diverse kloosterordes. Uiteindelijk zou het hele gebied in de vijftiende eeuw meer dan dertig kloosters tellen.

Deze kloosters verwierven in de loop der jaren een enorme hoeveelheid grond door schenkingen, erfenissen en de inbreng van onroerend goed door nieuwe kloosterlingen. Daarnaast kochten de rijke kloosters zelf grond. Door het ontbreken van een sterk landsheerlijk gezag in de Friese landen werd vermoedelijk lange tijd maar weinig tegenwicht geboden aan de toename van dit bezit in de dode hand.³ De snelle uitbreiding van het eigendom van de kloosters kwam in de vijftiende eeuw tot een einde. Steeds meer wettelijke bepalingen belemmerden de groei van het kloosterbezit.

Een deel van het kloosterbezit werd direct of indirect door het klooster beheerd en bewerkt door lekebroeders.⁴ De rest werd verhuurd aan zogenaamde kloostermeiers. In ieder geval in de zestiende eeuw werd verreweg het grootste deel van het grondbezit verhuurd. In 1555 hadden twintig Groningse kloosters samen iets meer dan 4.000 ha zelf in gebruik (het corpus), terwijl het totale kloosterbezit in 1594 zo'n 35.000 ha besloeg.⁵

In de zestiende eeuw kwam een eind aan de bloei van de Groningse kloosters. Dit was het gevolg van de voortdurende oorlog, maar ook van het opkomende protestantisme en de verminderde belangstelling voor het kloosterleven. Al in de eerste helft van de zestiende eeuw liep het aantal kloosterlingen terug en enkele kloosters verdwenen zelfs geheel. Echt moeilijk werd het tijdens de burgeroorlog tussen Spaansgezinden en Staatsgezinden, die in de periode 1580-1594 op het Groningse platteland werd uitgevochten. Veel kloostergebouwen werden vernietigd en de (weinige) kloosterlingen zochten een goed heenkomen in de katholieke stad Groningen. Ook de landerijen van het corpus werden daarom in deze periode verhuurd; wel bleek het door de oorlogsomstandigheden moeilijk om de huren op het platteland te innen.⁶ Daarbij trachtten onder-tussen ook de staatsgezinde Ommelanden de inkomsten van de klooster-goederen aan zich te trekken.

In 1594 viel na een langdurig beleg de stad Groningen en daarmee het hele gewest van Stad en Lande in handen van de calvinistische staatsgezinde troepen. De protestantse overheid trok in Groningen het

omvangrijke kloosterbezit geheel naar zich toe. Hoewel de strijdende partijen in de burgeroorlog flinke schade hadden aangericht aan de kloosterbezittingen, was het grootste deel van het feitelijk grondeigendom van de kloosters intact gebleven. In 1595 hadden de 24 nog resterende kloosters samen bijna een kwart van de landbouwgrond in de provincie in eigendom.⁷

In 1595 werden de goederen van de meeste kloosters op het platteland door het provinciaal bestuur in een gezamenlijk fonds ondergebracht. De stad Groningen slaagde er in de bezittingen van een tweetal stedelijke kloosters (het Fraterhuis en het Vrouw Menolda Convent) buiten deze regeling te houden. De bezittingen van het Damster Augustijner klooster werden al sinds 1545 grotendeels gebruikt ten behoeve van de parochiekerk van Appingedam.⁸ Het klooster Ter Apel in Westerwolde bleef dienst doen als een onafhankelijk armenhuis en doorgangshuis voor passerende reizigers. Bij de verwerving van Westerwolde door de stad in 1619 kwamen de eigendommen van dit klooster in stadsbezit. De drie in de provincie aanwezige Johannieten commanderijen bleven voorlopig nog als aparte eenheden bestaan.⁹ Pas in het eerste kwart van de zeventiende eeuw werden hun bezittingen bij de overige kloostergoederen gevoegd.

De meeste kloostergoederen kwamen dus onder beheer van de provinciale overheid. De opbrengst van de goederen werd bestemd voor stichtelijke doelen ('ad pios usus'). De pensioenen van de laatste monniken werden eruit betaald, maar ook de predikantensalarissen. In de praktijk gebruikte de provincie de opbrengst veelvuldig om algemene uitgaven te bekostigen.¹⁰ In 1617 werd aan de afzonderlijke bestuursorganen van de stad Groningen en van de Ommelanden ieder zo'n 1.000 ha van de voormalige kloosterlanderijen toegewezen. Het overgrote deel van de kloosterbezittingen bleef echter in eigendom van de provinciale overheid. Kort na 1625 werden de meeste vrije, oftewel los verhuurde, landerijen door de provincie onder beklemming gebracht. Voor dit recht van beklemming betaalden de meiers een extra bedrag.

In de eerste helft van de zeventiende eeuw vonden diverse verkopen plaats. In deze financieel nogal moeilijke periode vervreemde de provincie voornamelijk kloostergebouwen, huizen, kleine stukjes land en bezittingen buiten de stad Groningen. Het provinciale grondeigendom in het gewest zelf bleef grotendeels onaangetast.¹¹ In 1650 en in 1694 verkocht de provincie opnieuw een aantal kloosterlanderijen. De reden voor de verkopen waren steeds de grote tekorten van de provinciale overheid. In de achttiende eeuw werden deze problemen nog erger. Voortdurend werd daarom als oplossing de verkoop van de kloostergoederen naar voren gebracht. Toch kwam echter pas in de jaren 1764-1774 het overgrote deel (954 percelen) van de provincielanderijen onder de hamer.¹²

Met de opbrengsten van deze verkopen, zo'n 3.470.000 gulden, kon de schuldenlast worden verminderd. Natuurlijk vormde dit slechts een tijdelijke oplossing zolang de uitgaven voortdurend groter waren dan de

inkomsten. Door de verkoop waren namelijk tegelijkertijd de landhuren als een zeer belangrijke inkomensbron voor de provinciale overheid vrijwel weggevallen. Na 1774 resteerde er niet veel meer van het voormalig kloosterbezit, zeker niet nadat in 1783 weer een verkoop plaats had gevonden. Wat daarna nog overbleef kwam in het begin van de negentiende eeuw aan de Staatsdomeinen, die dit spoedig van de hand deed.¹³

2 ADMINISTRATIEVE ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Ontstaansgeschiedenis van de bron

De deponering in 1595 van de voormalige kloostergoederen in een gemeenschappelijk overheidsfonds maakte een verantwoording van het beheer noodzakelijk. In eerste instantie stelde men vier rentmeesters aan, die ieder het financieel beheer voerden over de goederen van een aantal kloosters. In 1597 werd het aantal rentmeesters beperkt tot twee. Vanaf 1606 was er nog maar één 'rentmeester der voormalige kloostergoederen'. De rekeningen van de kloostergoederen maakten deel uit van de verantwoording die de rentmeester aflegde aan het college van Gedeputeerde Staten, oftewel het dagelijks bestuur, van de provincie van Stad en Lande. In het archief van de Staten van Stad en Lande (het Statenarchief) bevinden zich twee afzonderlijke series van deze rekeningen.¹⁴ De ene reeks bevat de exemplaren die de rentmeester zelf hield. De andere reeks betreft de rekeningen bestemd voor de Gedeputeerde Staten. Deze laatste kwamen uiteindelijk terecht bij de provinciale Rekenkamer.

Ook bij andere instellingen met grondbezit zorgde de financiële verantwoording ervoor dat veel gegevens over de verhuur bewaard zijn gebleven. Dit gold voor zowel de Ommelanden als de stad Groningen die, zoals gemeld, vanaf 1617 eveneens een deel van de voormalige kloostergoederen in eigendom hadden.

Uitvoering en procedures

Vanaf 1595 werden de kloostergoederen eerst per klooster geadmistriseerd.¹⁵ De vier (na 1597 twee) rentmeesters kregen ieder de landerijen van een aantal kloosters in beheer. Ook in de verschillende rekeningen waren de goederen per klooster gerubriceerd. Dit bleef eveneens het geval na 1606 toen er nog maar één rentmeester en bijgevolg maar één rekening was. Pas in 1632 werd overgegaan op een kerspelsgewijze inboeking van de kloostergoederen.¹⁶ De rekeningen over de jaren 1595-1597 en 1599-1602 zijn niet volledig bewaard gebleven, omdat de goederen van een aantal kloosters ontbreken. Ook de rekeningen van de in eerste instantie nog zelfstandige commanderijen Oosterwierum, Warffum (beide tot 1609) en Wijtwerd (tot 1625) ontbreken. Van deze drie is wel een volledige inventarisatie van het onroerendgoedbezit met vermelding van huurders en huur uit 1598 bewaard gebleven.¹⁷

In 1604 werd een commissie ingesteld bestaande uit zes leden uit de Gedeputeerde Staten, de stad Groningen en de Ommelanden, die de

supervisie over de rentmeesters kreeg.¹⁸ Vanaf 1621 vielen de kloostergoederen weer direct onder Gedeputeerde Staten. Ingevolge de staatsresolutie van 25 februari 1622 moesten de Gedeputeerden de jaarlijkse rekening van de voormalige kloostergoederen controleren en daarover rapporteren aan de Landdag (de soevereine Staten van Stad en Lande). Voor de zaken betreffende de kloostergoederen waren de Gedeputeerden één dag per week beschikbaar.

De rentmeester was ingevolge de instructie van 7 juni 1622 gehouden om een dagelijks journaal van ontvangsten en uitgaven bij te houden.¹⁹ Slechts één dergelijk journaal is bewaard gebleven.²⁰ Maandelijks moest een kopie of maandstaat van het journaal worden overgeleverd aan de Gedeputeerden, met een maandelijks overzicht van de kassituatie. Van deze maandstaten, die vooral een financiële controlefunctie hadden, is niets bewaard gebleven. In aparte registers van transport werden wijzigingen in de namen van de huurders bijgehouden.²¹ Daarin tekende de rentmeester eveneens de bij hem aangegeven huwelijken van de meiers aan. Bij een huwelijk moest namelijk een geschenk betaald worden, waarvoor de nieuwe huwelijkspartner dezelfde rechten als de huurder in ruil kreeg. In de praktijk vond een dergelijke inschrijving vaak pas later plaats, zodat de datum van aantekening van het huwelijk van een meier weinig hoeft te zeggen over de feitelijke huwelijksdatum.

Veruit de belangrijkste registratie vormden de jaarrekeningen, die van jaar op jaar een vergelijkbare structuur hebben. Hierin noteerde de rentmeester de ontvangsten en uitgaven uit de journalen op systematische wijze. De rekeningen bestaan veelal uit twee delen: de ontvangsten en de uitgaven. In het ontvangstendeel van de rekeningen staan alle landerijen per kerspel gerangschikt met de namen van de meiers (waarbij in de zeventiende eeuw van de vrouw vaak alleen de voornaam vermeld staat), de bekende omvang van het verhuurde, de te betalen huur, het moment waarop voor het laatst voor zes jaar was gehuurd en welke bedragen er betaald waren. Waren de bedragen lager dan vereist (wat vooral vaak het geval was bij geschenken), dan werd verwezen naar het rapportboek.²² Als er geen bedragen ontvangen waren, dan staat de vermelding pro memorie weergegeven.

Het probleem van de huurachterstanden van de meiers komt voor vanaf het begin van de zeventiende eeuw. Diverse malen werd verordend dat de rentmeester alle achterstallige huren moest innen. In goede tijden kon de rentmeester deze achterstanden terugdringen, maar in slechte tijden liep de huurachterstand van vele meiers al gauw tot enkele jaren op. Achter in de kloosterrekeningen staat veelal een overzicht van de nalatige meiers en de omvang van hun huurachterstand. Hoewel de meiers de huur opgezegd kon worden bij huurachterstand, gebeurde dat in de praktijk maar in enkele gevallen. Zelfs kwam het wel eens voor dat de provincie huur of geschenken geheel kwijtschold.²³ Zo werd vanaf 1716 het zesjaarlijkse geschenk niet langer meer geïnd. Een maatregel die ook nooit meer werd teruggedraaid.²⁴

Vooral omdat dit noodzakelijk was om aanspraak te maken op het zjuist genoemde zesjaarlijkse geschenk zegde de rentmeester jaarlijks een groot aantal meiers de huur op. Deze opzegging gebeurde bij de hoogste provinciale gerechtsinstantie, de Hoofdmannenkamer. Vooral voor de periode rond 1600 is dat van belang, omdat dan in de zogenaamde civiele protocollen van de Hoofdmannenkamer de namen te vinden zijn van veel meiers van voormalige kloostergoederen, terwijl de eigenlijke rekeningen verloren zijn gegaan.²⁵

Hoewel op papier de financiële controle prima geregeld leek, schortte er in de praktijk nogal wat aan. Dat blijkt duidelijk uit het feit dat de malversaties van de G.H. ten Berge, rentmeester over de periode 1666-1683, pas zeer laat aan het licht kwamen.²⁶ De nieuwe rentmeester Spanheim presenteerde Ten Berge's rekeningen over 1681/2 en 1682/3 en zijn eigen rekening over 1683/4 pas in het begin van 1685 aan Gedeputeerde Staten. De instructie vereiste dat de rekening al medio hetzelfde jaar ingeleverd moest worden. Het te laat klaar zijn van de jaarrekeningen was ook in andere perioden voortdurend een probleem. Ernstiger was het zeer grote bedrag van ruim 200.000 gulden aan achterstallige huren begin 1685. Vele meiers claimden evenwel dat deze huren wel degelijk waren betaald. Ten Berge bleek uiteindelijk voor een bedrag van circa 125.000 gulden gefraudeerd te hebben.

Om meer greep te krijgen op de verhuur van de landerijen en de daarvoor ontvangen huren maakte rentmeester Spanheim in 1719 het bekende 'Staatboek van Spanheim' op.²⁷ Hierin werd van iedere provinciale bezitting de geschiedenis van de huur van 1632 tot 1719 opgetekend. Het staatboek bevat de namen en de onderlinge verwantschapsrelaties van de opeenvolgende huurders, de omvang van het land (met nieuwe meetresultaten) en de overeengekomen huur, met steeds de data waarin in één van deze zaken verandering kwam.²⁸ Voor de periode tot 1734 zijn vervolgen op dit staatboek beschikbaar, vervaardigd door Spanheims opvolger Van Seeratt. Omdat het staatboek van Spanheim veel makkelijker en sneller te raadplegen is dan de jaarlijkse rekeningen, wordt deze bron door de meeste onderzoekers voor de jaren 1632-1734 veruit geprefereerd. Het door Siemens gemaakte overzicht van alle goederen per klooster, met de namen van de meiers voor de jaren 1721 en 1755, kan als een soort aansluiting op Spanheim worden beschouwd.²⁹

Om meer greep te krijgen op de provincielanderijen en hun waarde en omvang wist rentmeester Van Seeratt gedaan te krijgen dat men in de periode 1722-1736 van een groot aantal provincielanderijen netjes opgemeten en fraai versierde kaarten tekende. Deze achttiende-eeuwse atlas der provincielanderijen is voor het overgrote deel recent gepubliceerd door M. Schroor.³⁰ Naar schatting 41 procent van het provincie-eigendom staat daarin weergegeven. Niet zelden vermelden de kaarten behalve de meiers ook de aangrenzende bezitters of gebruikers van grond. Ongeveer tegelijkertijd heeft ook de stad Groningen gelijksoortige kaarten laten vervaardigen van haar landerijen, die eveneens recent zijn gepubliceerd.³¹

Na de grote verkopen in het derde kwart van de achttiende eeuw werd het belang van de rentmeester en zijn kantoor gereduceerd. Wel bleef deze een functie houden bij de uitbetaling van bijdragen in de traktementen van predikanten en schoolmeesters. De provincie moest daartoe voortdurend extra geld storten, omdat de opbrengsten der landerijen in het geheel niet meer toereikend waren. Uiteindelijk werd het kantoor der vaste goederen in 1802 omgevormd tot de Nieuwe Domeinkas, welke in 1804 opging in de Nationale domeinen.³²

Uit de instructies voor de administratie en de rentmeester van de provinciëlanderijen blijkt dat het beheer met een grote papieren rompslomp gepaard ging. Daarvan is dus lang niet alles bewaard gebleven. De dagjournalen, de maandstaten en ook de kwitanties (blijken) van betalingen en transacties zijn verdwenen.³³ Toch is er nog genoeg over. De bewaard gebleven series rekeningen en ook de staatboeken bieden wat betreft de verhuur van de landerijen ruim voldoende informatie.

3 VISUELE KENNISMAKING

In iedere jaarrekening van de rentmeester van de voormalige kloostergoederen werd opnieuw een volledige omschrijving van het verhuurde opgenomen. Daarbij werden ook de namen van de meiers, de huur en andere bijzonderheden vermeld, zoals te zien is in het bijgevoegde voorbeeld. Het is nogal tijdrovend om een stuk eigendom door de tijd heen te volgen, daar dan alle bijna tweehonderd rekeningen moeten worden nageslagen. Het is eenvoudiger om dan wat in de wandelgangen wel het 'Staatboek van Spanheim' wordt genoemd te raadplegen. Daarin staat beknopt de geschiedenis van een stuk eigendom over de periode 1632-1719. Van de in de jaarrekening vermelde boerderij is ook de in 1730 vervaardigde kaart als afbeelding opgenomen.

- 1 Bladzijde uit de rekening van de rentmeester van de voormalige kloostergoederen van Kloosterburen waarin twee eigendommen van de provincie zijn neergeschreven.
- 2 Bladzijde uit het staatboek van Spanheim met de geschiedenis van de boerderij te Kloosterburen over de periode 1632-1719.
- 3 Kaart van een aantal kloosterlanderijen te Kloosterburen, vervaardigd op 27 september 1730 door Hendrik Teijsinga, naar een meting in april 1727.

Dwert Sarmens kinders dan
 nu ons vande sone. **S**aijck
 Jacobs **D**waentien sijn vrouwe
 godwijckh viont sijn sijn
 so roed, contimder **anno 1661**
 op gregorij anvangend sijn jaer
 lande, ijdor sijn jaerlijck door
 drie car: guld sijn sijn
 bloogt drie sijn viont car:
 guld aeft sijn sijn
 dophre **anno 1675** versijens be-
 halt mit ————— 214-0-0

Sercke **B**ickers ende
Sbelten sijn vrouwe godwijckh
 sijn sijn sijn sijn sijn
 met sijn sijn sijn sijn
 sijn sijn sijn sijn sijn
 sijn sijn sijn sijn sijn
 sijn sijn sijn sijn sijn

1
 Bladzijde uit de
 rekening van de
 rentmeester.

Zaaterboeren

Fol. 94.

Luirt Boelens tot Feddemarkhuis en Ariaantien
 Oldencloufer getr: 148 Tucht A= 1655. de soon Willem Luirts en Trebele A=
 1673. Willem Luirts getr an Grietic A= 1691 Rienje Halpema
 Fol. 240 ^{1/2} en Franke 1719. von de Schatting

Jacob Janzen ende Aene getr 90 Tucht
 Oldencloufer A= 1634. deszelfs onmondige kinderen A= 1637. Garbrant
 Janzen en Lenje A= 1648. de wed: Lenje getr: an Jacob Dijts
 Fol. 242 ^{1/2} A= 1667. Tomas Tonnis en Grietic A= 1673. Tomas Tonnis getr
 an Trijcke. 1720. Menne Ewens, en Focke Jhn Vond. jr Prof.

Jacob Berents ende Marretien getr 59 Tucht
 Oldencloufer A= 1637. de wed: Marretien getr: an Evert Harmens
 A= 1665. de kinderen, A= 1673. eene von dese kinderen met
 Fol. 241 ^{1/2} Naemen Haijke Jacobs en Sawaantie A= 1694. Sawaantie getr
 an Blaas Blaassen A= 1708. Frederik Popkens.

Anno Huizen

1632 495-16-11
50 168-7-11
56 136-10-11
62 158-6-11
81 100-2-11
93 297-7-11
1704 325-7-11
16 109-11-11
19 Schatt.
1725 130 1/2-11

A^o 1656. nae de nieuwe mate groot bewoiden
145 1/2 jucken 71 roeden

A^o 1695. is van dese plaats afgegaen een juck land soo
verkofft is an J^r Florenken. 1/2 van Dijsterhuiswaer 100-11-11

A^o 1719. Sijn tot dese plaats gwoegt 50 1/2 jucken soo Jacob
Turriens wed: heeft gebr: Siet Tot: 95. 1/2. 2.

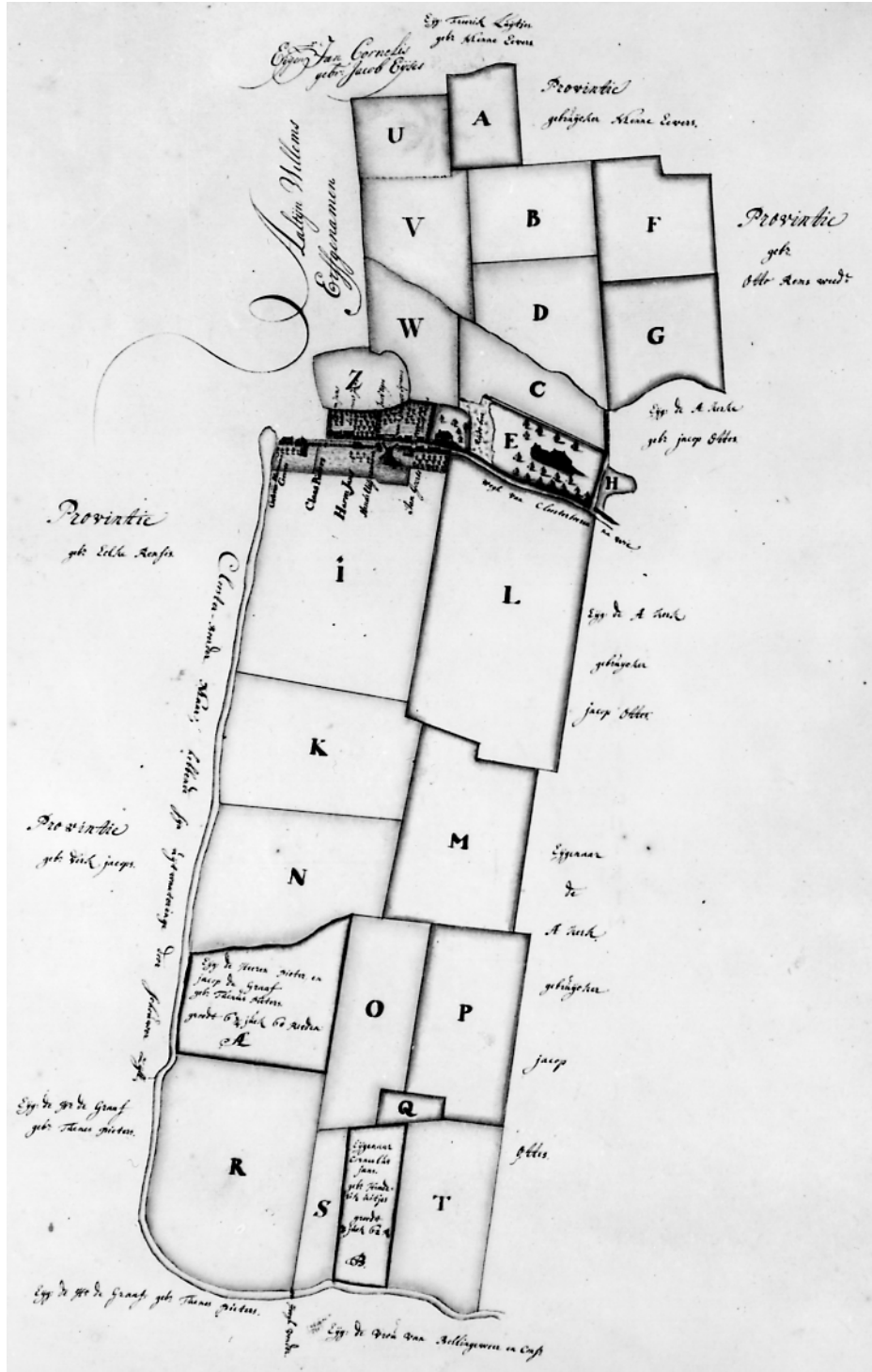
1622 301-10-11
56 554-16-11
62 361-16-11
81 297-11-11
92 243-1-11
1701 259-4-11
16 218-1-11

A^o 1656. nae de nieuwe mate groot bewoiden
108 jucken 98 roeden

1632 197-13-11
36 201-12-11
62 219-8-11
81 160-11-11
92 115-5-11
1701 128-11-11

Als in dese volgende plaats een groote kolk
was ingespoelt en weder toe gemaeckt bij acte der
Heeren Gedejs: in dato den 29 April 1700 is bij staafse
Resol: van den 24 Juni 1701 overstaan dat de meiers
de helfte sal worden goedt gedaen te wiken 798 1/2 l:
A^o 1656. nae de nieuwe mate groot 64 jucken 50 roeden

3
Kaart van een aantal
kloosterlanderijen
te Kloosterburen.





Provincie Plaats
 tot Cloosterkerck wachende
 ghelyck den Kintich Tweelick,
 Genecten in de Bida van de H. Heer
 Thomas van Suijck, Reclamester der Provincie
 Vaste Gheue, de spade opt gescheent na de maete
 van Cloosterkerck, spade t' jaer 270. Reclame, de Reclame
 van 1490 tot 8 Jaeren, is na de Reclame van 1490 tot 296. Reclame
 Genecten in April 1527. H. H. T. Reclame. J. J. J. J.

<p><i>jaeren</i> <i>Reclame</i></p> <p>A, anlast. 2 1/2 --- 39</p> <p>B, groen last. 4 1/2 --- 30</p> <p>C, groen --- 2 1/2 --- 20</p> <p>D, groen --- 4 1/2 --- 30</p> <p>E, lin. witten 5 --- 22</p> <p>F, hite --- 4 1/2 --- 33</p> <p>G, hite --- 4 1/2 --- 39</p> <p>H, lin. --- 10</p> <p>I, groen --- 15 1/2 --- 19</p> <p>K, groen --- 7 1/2 --- 42</p> <p>L, hite last. 34 1/2 --- 49</p> <p>M, hite --- 7 1/2 --- 33</p> <p><i>Reclame van jaeren</i> --- 24</p> <p style="text-align: right;"><u>71 1/2 --- 42</u></p>	<p><i>jaeren</i> <i>Reclame</i></p> <p>N, groen last 8 --- 12</p> <p>O, groen 5 1/2 --- 34</p> <p>P, hite last 6 1/2 --- 32</p> <p>Q, hite last --- 10</p> <p>R, groen 33 --- 45</p> <p>S, groen 3 1/2 --- 34</p> <p>T, groen 5 1/2 --- 63</p> <p style="text-align: center;"><u>39 1/2 --- 60</u></p> <p style="text-align: center;"><u>71 1/2 --- 42</u></p> <p>J. J. J. J. 1/2 --- 34</p> <p>van de west. Plaats.</p> <p>A --- 6 1/2 --- 60</p> <p><i>Reclame van jaeren</i> --- 62</p> <p>B --- 3 --- 62</p> <p><i>Reclame van jaeren</i> --- 8</p> <p>Spade 12 1/2 --- 8</p> <p>van de gade van de Reclame</p>
---	---

Ingerolge Coudre
 Jan van Oelste als beven. eemden en te knaude gyt.
 Coudre, jaeren, eemden en te knaude gyt.
 U en V, groen --- 7 --- 60
 W, groen --- 5 --- 60
 Z, hite --- 3 1/2 --- 33 1/2

Deer my Coudre gyt
Geringe den 27. Septemb.
1730
Henricus van Suijck
Reclamester
12. Jan. 22. 1730
Reclamester
13. Jan. 22. 1730
Reclamester

Schaal van Reclame, Reclame van 1490 tot

4 BRONKRITISCH COMMENTAAR

Interpretatie en betrouwbaarheid van de gegevens in de bron

Over het algemeen is de financiële informatie in de kloosterrekeningen redelijk betrouwbaar, afgezien van de reeds genoemde mogelijkheid tot fraude door de rentmeester. Die betrouwbaarheid geldt echter veel minder de vermelde namen. De overschrijving op andere gebruikers vond in werkelijkheid vermoedelijk vaak eerder plaats dan de registratie. Dit was vooral het geval waar het huwelijken en overgangen van ouders op kinderen betrof. Hiermee samenhangend was het overschrijven in de registers van de situatie van het vorige jaar een probleem. In de kloosterrekeningen komen daardoor veelvuldig overledenen voor als nog levende personen. De zeer toegankelijke en veel geraadpleegde samenvattingen van de huurgeschiedenissen van de diverse landerijen in de registers of staatboeken, opgemaakt door rentmeester Spanheim en Van Seeratt over de jaren 1632-1734, zijn nog minder betrouwbaar. Deze bevatten namelijk aardig wat kleine foutjes in de tenaamstelling van de huurders en de datering.³⁴

Problematisch bij het onderzoek naar landgebruik is de onduidelijkheid of een provinciemeier van anderen nog meer land gehuurd heeft, of mogelijk nog zelf eigen land bezit. Daarmee is dus steeds onzeker of de kloosterrekeningen wel het gehele landgebruik van de provinciemeiers weergeven. Ook is het mogelijk dat een deel van het beklemd land tijdelijk doorverhuurd werd. Een ander probleem is dat de landerijen slechts onregelmatig opgemeten werden. Daardoor is vooral de omvang van de boerderijen aan de kust niet altijd correct. Tevens blijkt dat in geval van hernieuwde opmeting de omvang van boerderijen nogal eens flink kan veranderen, zonder dat daar aanwijsbare redenen voor zijn. Een laatste meer algemeen Gronings probleem is dat per kerspel de grootte van de gehanteerde oppervlaktematen, de grazen, jukken en roeden, wisselt. Zie voor een overzicht daarvan de dissertatie van Priester.³⁵

Gerelateerde en toetsingsbronnen

Gegevens over de Groningse kloosterlanderijen van vóór het jaar 1595 zijn te vinden in de kloosterarchieven. Jammer genoeg zijn er slechts betrekkelijk weinig archivalia betreffende de oude Groningse kloosters bewaard gebleven.³⁶ Het gaat voornamelijk om akten waarbij kloosters goederen verwerven. Deze schaarse verwervingsakten zijn niet altijd gemakkelijk te relateren aan de percelen die na 1595 tot het voormalige kloosterbezit behoren.

Naast de provincie waren er nog andere belangrijke institutionele grondeigenaren in Groningen. In 1755 was in de Ommelander kleigebieden (iets minder dan de helft van het gewest) 21 procent van de landbouwgrond in handen van de provincie, 1 procent in handen van het Ommelander bestuur en 4 procent in handen van de stad Groningen of van diverse stedelijke instellingen (gasthuizen en dergelijke).³⁷ Daarnaast was een kleine 16 procent van de landerijen eigendom van diverse plattelandsorganisaties, vooral van kerkvoogdijen, kosterijen en diaconieën. Iets meer dan de helft van de Ommelander kleigebieden was eigendom van particulieren, meestal van landjonkers en stedelijke regenten. Slechts bij 11 procent was de eigenaar tevens de gebruiker van de grond. In de rest van de provincie en dan met name in het Oldambt, de Veenkoloniën en de stad Groningen was het aandeel van het provinciaal bezit kleiner. In deze gebieden had de stad Groningen veel eigendommen.³⁸

Diverse andere eigenaren hielden vanaf de zeventiende eeuw met de provincie vergelijkbare administraties bij van de verhuuring van hun grondbezit. De belangrijkste daarvan zijn de stad Groningen en het afzonderlijke Ommelander bestuur, die ieder ook een deel van het kloosterbezit verwierven.³⁹ Daarnaast moeten de stedelijke instellingen als gasthuizen en weeshuizen genoemd worden. Deze legden vanaf de zeventiende eeuw jaarlijks financieel verantwoording af bij het stadsbestuur van het beheer over hun vaak uitgebreide landerijen, die ze niet zelden al in de zestiende eeuw of eerder in eigendom verworven hadden.⁴⁰ Op het Groningse platteland hadden instellingen als kerkvoogdijen, kosterijen, pastorieën, diaconieën en zijlvesten ook een flink aantal landerijen en heemsteden in eigendom. Rekeningen en staatboeken zijn echter tot 1773 slechts fragmentarisch bewaard gebleven. Vanaf dat jaar zijn de verhuurde eigendommen van de kerkvoogdijen echter wel systematisch te volgen.⁴¹

De rekeningen van de voormalige kloostergoederen en ook de rekeningen en staatboeken van andere instituties bevatten veel gegevens die nergens anders gevonden kunnen worden. Toch kunnen delen van deze gegevens op diverse manieren gecontroleerd worden. Ten eerste is het door de omvangrijke administratie mogelijk om de gegevens in het ene jaar te vergelijken met de opgaven in andere jaren. De meeste gegevens komen op verschillende plaatsen in de administratie voor. In het bijzonder bij gebruik van de zeer toegankelijke overzichtregisters van Spanheim valt het aan te raden om de daar opgegeven details te controleren aan de hand van de feitelijke administratie zelf.

Ten tweede zijn de opgegeven namen van de meiers of huurders, de omvang van de landerijen en de betaalde huur voor een deel te vergelijken met de niet-systematische opgaven in verzegelingen (verkopen van het recht op beklemming) en boedelinventarissen (omschrijving eigendom), en met de wel systematische maar voor een zeer beperkt aantal jaren beschikbare opgaven in verpondingslijsten en zijlschotregisters.⁴² De namen van de meiers kunnen natuurlijk ook gecontroleerd worden met behulp van de doop-, trouw- en begrafenisboeken en dergelijke.

Mogelijke gebruikswijzen van de bron in historisch onderzoek

Met de rekeningen van de kloosterlanderijen is het mogelijk om op relatief eenvoudige wijze de namen te achterhalen van de gebruikers en de familierelaties tussen opeenvolgende gebruikers van een redelijk deel van het Groningse grondbezit over een zeer lange periode. Daarmee zijn ze uitstekend geschikt als genealogische bron. Ook zijn ze regelmatig gebruikt in de zogenaamde boerderijenboeken. In deze voor het Groningse platteland typerende publicaties wordt de bewonersgeschiedenis van alle boerderijen in een bepaald gebied door de eeuwen heen geschetst.⁴³ Door de koppeling van informatie over bekleemrechtelijke gebruikers uit de rekeningen betreffende de kloosterlanderijen, de verzegelingen en de notariële archieven uit de periode 1755-1832 aan de gegevens van het kadaster is het zelfs zeer goed mogelijk gebleken om het gehele landbezit van de Groningse kloosters ten tijde van de Reformatie in kaart te brengen.⁴⁴ Iets globaler heeft Siemens dit gedaan voor de kaart van alle kloosterlanderijen rond 1595 in zijn *Historische Atlas van de provincie Groningen*. De reeds eerder genoemde vervaardiging van vele kaarten van provinciëlanderijen in de periode 1722-1736 vereenvoudigt in veel gevallen het bepalen van de exacte topografische plaats van de kloosterlanderijen.

Blijkens de dissertatie van Feenstra geven de kloosterrekeningen een redelijk inzicht in de ontwikkeling van de betaalde beklemhuren in de provincie.⁴⁵ Gezien de belangrijke rol van de provinciëlanderijen bij de totstandkoming van het vigerende Groningse bekleemrecht, vormen de rekeningen ook een goede bron voor de bestudering van de ontwikkeling in de huurvoorwaarden in de zeventiende en achttiende eeuw.

De bron is nauwelijks gehanteerd om na te gaan hoe de gemiddelde omvang van de boerderijen zich in de zeventiende en achttiende eeuw ontwikkelde. De bron heeft in dat opzicht namelijk het nadeel dat de kloosterlanderijen niet representatief waren voor de rest van het grondbezit in de provincie. De provincieplaatsen waren relatief groot; de kleine percelen werden in de zeventiende eeuw uit het oogpunt van efficiëntie afgestoten. Daarbij bleef door de wijze van verhuren de omvang van de plaatsen nagenoeg ongewijzigd, er kwamen nauwelijks splitsingen of samenvoegingen voor. Een bijkomend nadeel is het feit dat het provinciaal eigendom verspreid lag en nooit een geheel kerspel besloeg.

De rekeningen en staatboeken van de verhuur van boerderijen en landerijen geven veel informatie over de continuïteit in het gebruik van de grond en van de bewoning van huizen. Ook kunnen deze bronnen veel duidelijk maken over de wijze van overdracht van het gebruiksrecht van landerijen. Niet alleen de provincie, maar ook de andere eigenaren geven vaak aan hoe de nieuwe meier in relatie stond tot de voorgaande meier, indien er sprake is van een directe familieband, zoals zoon, dochter of (hertrouwde) weduwe. Tot nu toe is de bron echter voor dergelijk onderzoek nog niet systematisch gebruikt.

NOTEN

- 1 W.J. Formsma, 'Beklemrecht en landbouw. Een agronomisch-historische studie over het beklemrecht in Groningen, in vergelijking met de ontwikkelingen elders', *Historia Agriculturae* XIII (Groningen 1981) 7-135. Zie ook het broncommentaar over de Groningse protocollen van verzegelingen in deze bundel.
- 2 C. Tromp ed., *Groninger kloosters* (Assen en Maastricht 1989) 3.
- 3 E.H. Roelfsema, *De klooster- en proosdijgoederen in de provincie Groningen* (Groningen en Den Haag 1928) 16-18; W.B.S. Boeles, *De geestelijke goederen in de provincie Groningen van de vroegste tijden tot op heden* (Groningen 1866) 41-43.
- 4 Boeles, *De geestelijke goederen*, 32-35; O. Postma, 'Het rekenboek van het klooster Selwerd 1560-1563', *Groninger Volksalmanak* (1950) 78-80.
- 5 Roelfsema, *De klooster- en proosdijgoederen*, 22; Tromp, *Groninger kloosters*, 4; M. Schroor, *De Atlas der Provincielanderijen van Groningen (1722-1736)* (Groningen 1996) 17.
- 6 Boeles, *De geestelijke goederen*, 47.
- 7 Schroor, *De Atlas der Provincielanderijen*, 13 en 17.
- 8 Roelfsema, *De klooster- en proosdijgoederen*, 37-43; J. Dik, *Uit de geschiedenis van Appingedam, de oude hoofdplaats van Fivelingo* (Assen 1956) 148-150. Zie voor een lijst met bezittingen Groningen, Rijksarchief (RA), Register Feith, inv. nr. 1543.175.
- 9 E. Wiersum, 'De bezittingen van de drie Groningsche commanderijen in het laatst van de 16de eeuw', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap XLV* (1924) 1.
- 10 Tromp, *Groninger kloosters*, 97-99. Zie Groningen, RA, Archieven van de Staten van Stad en Lande (Statenarchief), inv. nrs. 526-535 (register van bevelen tot betaling uit de kloostergoederen).
- 11 Roelfsema, *De klooster- en proosdijgoederen*, 76-84.
- 12 Voor een verdeling van de kopers H. Feenstra, *De bloeitijd en het verval van de Ommelander adel (1600-1800)* (Groningen 1981) 31-33, 360; R.F.J. Paping, 'Voor een handvol stuivers'; *Werken, verdienen en besteden: de levensstandaard van boeren, arbeiders en middenstanders op de Groninger klei* (Groningen 1995) 185.
- 13 Roelfsema, *De klooster- en proosdijgoederen*, 100-106.
- 14 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nrs. 2809-3087 (het minst volledig); ibidem, inv. nrs. 2289-2655.
- 15 Ibidem, Statenarchief, inv. nrs. 2289-2309. Het onroerendgoedbezit van het rijkste klooster Aduard in 1595 is gepubliceerd door H. Brugmans, 'De kroniek van het klooster Aduard', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap XXIII* (1902) 143-188. Zie ook Ibidem, Statenarchief, inv. nr. 718a (lijst van goederen van de kloosters Wittewierum en Schildwolde in 1597).
- 16 W.J. Formsma, *Inventaris van de archieven der staten van Stad en Lande (1594-1798)* ('s-Gravenhage 1958) 89-90. In Groningen, RA, Statenarchief, inv. nr.

- 2658 is een index opgenomen met aanwijzing onder welke kerspelen de buurtschappen en de diverse met name genoemde boerderijen gerangschikt zijn.
- 17 Gepubliceerd in Wiersum, 'De bezittingen', 6-31.
 - 18 Roelfsema, *De klooster- en proosdijgoederen*, 70.
 - 19 Groningen, RA, Ommelander Archief, inv. nr. 1029. Gedrukt: zie de instructie van 7 juni 1632 op de administratie, gedrukt in H.O. Feith, *Het Groninger Beklemregt of verzameling van Staats-Reolutien en andere, tot het beklemregt betreffende stukken 1* (Groningen 1828) 170-175. Zie ook de vernieuwde instructies van 7 juni 1632 en 5 maart 1656 aldaar.
 - 20 Ibidem, Statenarchief, inv. nr. 3158.
 21. Ibidem, Statenarchief, inv. nrs. 726-727 (registers van overdracht, 1630-1772).
 - 22 Bewaard zijn Ibidem, Statenarchief, inv. nrs. 720-724, 1453-1463 (rapportboeken, 1729-1768).
 - 23 Roelfsema, *De klooster- en proosdijgoederen*, 80-95.
 - 24 Schroor, *De Atlas der Provinciëlanderijen*, 7-8.
 - 25 Groningen, RA, Archief van de Hoge Justitiekamer, inv. nrs. 838-1038.
 - 26 H.D. Guyot, 'Een ontrouw rentmeester', *Groninger Volksalmanak* (1902) 142-143, 151-152.
 - 27 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nrs. 719, 2658 en 3160-3168.
 - 28 Op het RA Groningen is een door H.R.A. Wessels gemaakte transcriptie van Groningen, RA, Statenarchief, inv. nr. 2658 (periode 1632-1728) aanwezig, die ook als computerbestand beschikbaar is. Overgenomen zijn slechts de behuilde landerijen, terwijl ook de huren en resultaten van hermetingen ontbreken.
 - 29 B.W. Siemens, *Toelichting behorende bij de Historische atlas van de provincie Groningen* (Groningen 1962) 92-203.
 - 30 Schroor, *De Atlas der Provinciëlanderijen*.
 - 31 M. Schroor, *De Atlas der Stadslanden van Groningen (1724-1729)* (Groningen 1997).
 - 32 Roelfsema, *De klooster- en proosdijgoederen*, 100-105. Groningen, RA, Archieven Gewestelijke Besturen, inv. nrs. 27, 127-130, 562-566, 839-841, 1236.
 - 33 Vergelijk Formsma, *Inventaris van de archieven*, 9.
 - 34 Groningen, RA, Statenarchief, inv. nrs. 719, 2658, 3160, 3162-3168.
 - 35 P.R. Priester, *De economische ontwikkeling van de landbouw in Groningen 1800-1910* (Wageningen 1991) 497-502.
 - 36 S. Hiddema en C. Tromp, *Inventaris van archieven van kloosters in de provincie Groningen* (Groningen 1989); Formsma, *Inventaris van de archieven*, 8-9.
 - 37 Paping, 'Voor een handvol stuivers', 184.
 - 38 Uitgebreid over het stadsbezit bij M. Schroor, *Stadstaat Groningen. De Groninger stadsrechten en buitenbezittingen 1612-2000* (Groningen 1999).
 - 39 Voor de stad al vanaf 1526. Groningen, GA, Stadsarchief voor 1594, inv. nrs. 7.1-7.53; zie ook *Rekeningen der Stad Groningen uit de 16e eeuw*. P.J. Blok ed. ('s-Gravenhage 1896); Ibidem, Stadsarchief 1594-1815, inv. nrs. 1-3, 81, 83, 85, 98, 103, 332, 372, 416; Ibidem, Archief van het Veenkantoor, inv. nrs. 120-132, 138, 222-230, 259, 340, 342-345, 444-462. Voor de Ommelanden zie Groningen, RA,

- Ommelander Archief, inv. nrs. 386-539, 564, 1341-1432, 1434-1436, 1458-1515.
- 40 Jaarrekeningen in Groningen, GA, Stadsarchief 1594-1815, inv. nrs. 35, 38, 42-43, 45, 47, 50, 52-53, 55, 62, 65, 67, 69-70, 73, 75, 146-147, 149, 158, 374, 401, 402, 405-406, 410, 412.
- 41 Ibidem, Stadsarchief 1594-1815, inv. nrs. 155-157, 350-369, 971-973; Groningen, RA, Statenarchief, inv. nrs. 845-848, 852-855.
- 42 Zie hiervoor de betreffende bronnencommentaren in deze bundel.
- 43 Zie voor een overzicht van deze boeken Bijlage B in het broncommentaar over de protocollen van verzegelingen.
- 44 W.W. Kat, *Voormalige kloosterlanderijen in Hoogkerk, Leegkerk en Dorkwerd* (Hoogkerk 1986).
- 45 Feenstra, *De bloeitijd*, 22-31, 418-467.

BIJLAGEN

A Vindplaatsen

- Groningen, Rijksarchief (RA), Archief van de Staten van Stad en Lande**
 inv. nrs. 2289-2655, 2808-3087: rekeningen (1595-1796)
 inv. nrs. 719, 736, 2658-2665, 3159-3168: diverse soorten staatboeken
 (1608-1734, 1773-1798, zie daarvoor ook Groningen, RA, Omme-
 lander archieven, inv. nrs. 1043-1051)
 inv. nrs. 728-737, 2666-2667: verkopen van landerijen (1626-1785).
- Groningen, RA, Archieven Gewestelijke Besturen**
 inv. nrs. 27, 127-130: rekeningen rentmeester (1797-1802)
 inv. nrs. 562-566, 839-841, 1236 rekeningen nieuwe domeincasse (1802-
 1810).

B Gedrukte bronnen en literatuur

- Boeles, W.B.S., *De geestelijke goederen in de provincie Groningen van de vroegste tijden tot op heden* (Groningen 1866).
- Brugmans, H., 'De kroniek van het klooster Aduard', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap XXIII* (1902) 1-188.
- Feith, H.O., *Het Groninger Beklemrecht of verzameling van Staats-Resolutien en andere, tot het beklemrecht betrekkelijke stukken 1* (Groningen 1828).
- Formsma, W.J., 'Beklemrecht en landbouw. Een agronomisch-historische studie over het beklemrecht in Groningen, in vergelijking met de ontwikkelingen elders', *Historia Agriculturae XIII* (Groningen 1981) 7-135.
- Formsma, W.J., *Inventaris van de archieven der staten van Stad en Lande (1594-1798)* ('s-Gravenhage 1958).
- Gewestelijke financiën ten tijde van de Republiek der Verenigde Nederlanden, III Groningen (1594-1795)*. Van der Ent, L. en V. Enthoven ed. Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Kleine serie nr. 94 (Den Haag 2001).
- Guyot, H.D., 'Een ontrouw rentmeester', *Groninger Volksalmanak* (1902) 139-163.
- Hiddema, S. en C. Tromp, *Inventaris van archieven van kloosters in de provincie Groningen* (Groningen 1989).
- Kat, W.W., *Voormalige kloosterlanderijen in Hoogkerk, Leegkerk en Dorkwerd* (Hoogkerk 1986).
- Roelfsema, E.H., *De klooster- en proosdijgoederen in de provincie Groningen* (Groningen en Den Haag 1928).

- Schroor, M., *De Atlas der Provinciëlanderijen van Groningen (1722-1736)* (Groningen 1996).
- Siemens, B.W., *Historische atlas van de provincie Groningen (Kaarten plus Toelichting)* (Groningen 1962).
- Tromp C. ed., *Groninger kloosters* (Assen/Maastricht 1989).
- Wiersum, E., 'De bezittingen van de drie Groningsche commanderijen in het laatst van de 16de eeuw', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap XLV* (1924) 1-31.

C Begrippenlijst

- beklemrecht
de in Groningen gebruikelijke wijze van verhuren van grond. De huurder is eigenaar van de gebouwen daarop en kreeg mede daardoor gaandeweg de achttiende eeuw een steeds sterker gebruiksrecht op die grond voor een vaste huur (de vaste beklemming). Het beklemrecht was vererfbaar en ook verhandelbaar.
- blote eigenaar
eigenaar van een stuk grond dat in vaste beklemming is uitgegeven. Zijn rechten beperken zich tot de ontvangst van huur en van bepaalde geschenken.
- corpus
het deel van het eigendom van een klooster dat het zelf in gebruik heeft, veelal gelegen rond het klooster.
- geschenk
betaling van een half, één of twee jaar extra huur door de meier aan de blote eigenaar, onder meer verschuldigd bij verlenging van de huur om de zes jaar, bij overschrijving op een nieuwe gebruiker of bij het huwelijk van een gebruiker.
- heemstede (heem)
stuk grond waar een huis op staat, veelal in door de grondeigenaar in vaste beklemming verhuurd aan de huiseigenaar.
- kloostermeier
gebruiker van (voormalige) kloostergrond.
- meier
de gebruiker van vast beklemd grond.
- provinciemeier
de gebruiker van een provincieplaats.
- provincieplaats
voormalige kloosterboerderij in het bezit van de provincie van Stad en Lande.
- rekening
een regelmatig afgelegde financiële verantwoording van inkomsten en uitgaven.

rentmeester der voormalige kloostergoederen

ambtenaar belast met vooral het financiële beheer van de provincielanderijen.

staatboek

een per bezitting geordende registratie van ontvangsten uit die bezitting.

stadsmeier

de gebruiker van een boerderij in het bezit van de stad Groningen, slechts voor een beperkt deel afkomstig uit de kloostergoederen.